

Т.В. Барановська, к.е.н., доц.

А.П. Дикий, к.е.н., доц.

О.М. Баришнікова, к.е.н., асист.

Житомирський державний технологічний університет

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗВІТНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Досліджено питання соціальної складової звітності зі сталого розвитку. Розглянуто, які питання розкривають соціальні аспекти бізнесу. На підставі проаналізованих підходів науковців до ролі соціальної звітності в розвитку діяльності підприємства та значення для удосконалення бухгалтерського обліку побудовано алгоритм формування звітності зі сталого розвитку за обліковими даними. Проаналізовано компоненти соціальної складової сталого розвитку та ідентифіковано проблемні питання облікового забезпечення звітності зі сталого розвитку, що вимагають вирішення з метою формування достовірних показників нефінансових звітів. Проведено класифікацію витрат соціальної діяльності, з поділом їх за об'єктами бухгалтерського обліку.

***Ключові слова:** сталий розвиток; звітність сталого розвитку; соціальна складова; облікове забезпечення; витрати соціальної діяльності.*

Постановка проблеми. Головною метою здійснення підприємницької діяльності є отримання максимальних прибутків (позитивного результату). Однак, з посиленням глобальної конкуренції і запровадженням нових способів здійснення господарської діяльності все більше суб'єктів господарювання розглядають свій бізнес через призму соціальної відповідальності. Розкриття результатів діяльності в розрізі соціальних аспектів позитивно впливає на зростання кількості потенційних клієнтів, збільшення обсягів реалізованої продукції чи наданих послуг і, як наслідок, отримання високих позитивних результатів діяльності.

Таким чином, за сучасних умов господарювання можна виокремити соціальну модель бізнесу, що вимагає відповідного інформаційного забезпечення задля ефективного розвитку і функціонування.

Згідно з дослідженням фінської організації FIBS [9] (загалом було опитано близько 200 респондентів), яке зображає останні тенденції у сфері соціальної відповідальності та сталого розвитку, 71 % компаній вважають корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) дуже важливою для бізнесу; 46 % сприймають КСВ як відправну точку для бізнесу; 20 % вважають, що КСВ значно впливає на суспільство; 42 % респондентів погоджуються, що КСВ допомагає зекономити, а 40 % зазначило збільшення продаж; збільшилася кількість компаній, що користуються міжнародними стандартами (44 % – готують звіти по GRI).

Складання звітності зі сталого розвитку (звіти по GRI) є одним із базових напрямків отримання інформації про соціальну діяльність підприємства. Бухгалтерський облік як підсистема управління діяльністю підприємства характеризується гнучкістю та оперативністю, тому облікове забезпечення звітності зі сталого розвитку на сучасному етапі розвитку підприємницьких відносин вимагає удосконалення та розробки відповідного інструментарію, що забезпечить ефективність, інформативність, оперативність нефінансових звітів про соціальну відповідальність суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень. Питанням механізму формування та облікового забезпечення соціальної складової звітності сталого розвитку приділяли увагу в своїх наукових дослідженнях такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: К.В. Безверхий [2, 3], О.Герасименко [4], Д.О. Грицишен [5], І.А. Дерун [6], І.В. Жиглей [7], С.О. Левицька [10], Т.Мікульск (Teresa Mikulsk), Г.Міхальчук (Grażyna Michalczuk) [1] та інші.

Викладення основного матеріалу. Дані про соціальну складову сталого розвитку характеризують вплив підприємства на соціальні системи, в межах яких здійснюється діяльність. Відповідно до Керівництва зі звітності у сфері сталого розвитку G4 [12] та Інструкції із застосування [13] соціальна категорія враховує такі: «Практика трудових відносин та гідна праця», «Права людини», «Суспільство», «Відповідальність за продукцію». Основний зміст цих підкатегорій визначається положеннями визнаних на міжнародному рівні універсальних стандартів або інших відповідних міжнародних рекомендацій.

У своїх наукових дослідженнях Г.О. Москалок [11] зауважує, що, обравши європейський вектор розвитку, Україна та українські

підприємства мають визнати пріоритетними напрямками діяльності: дотримання прав людини, гарантування безпечних умов праці й можливостей для постійного розвитку та самовдосконалення, підтримку духовних цінностей, турботу про молодь, відповідальність перед партнерами і клієнтами та запобігання корупційним проявам тощо.

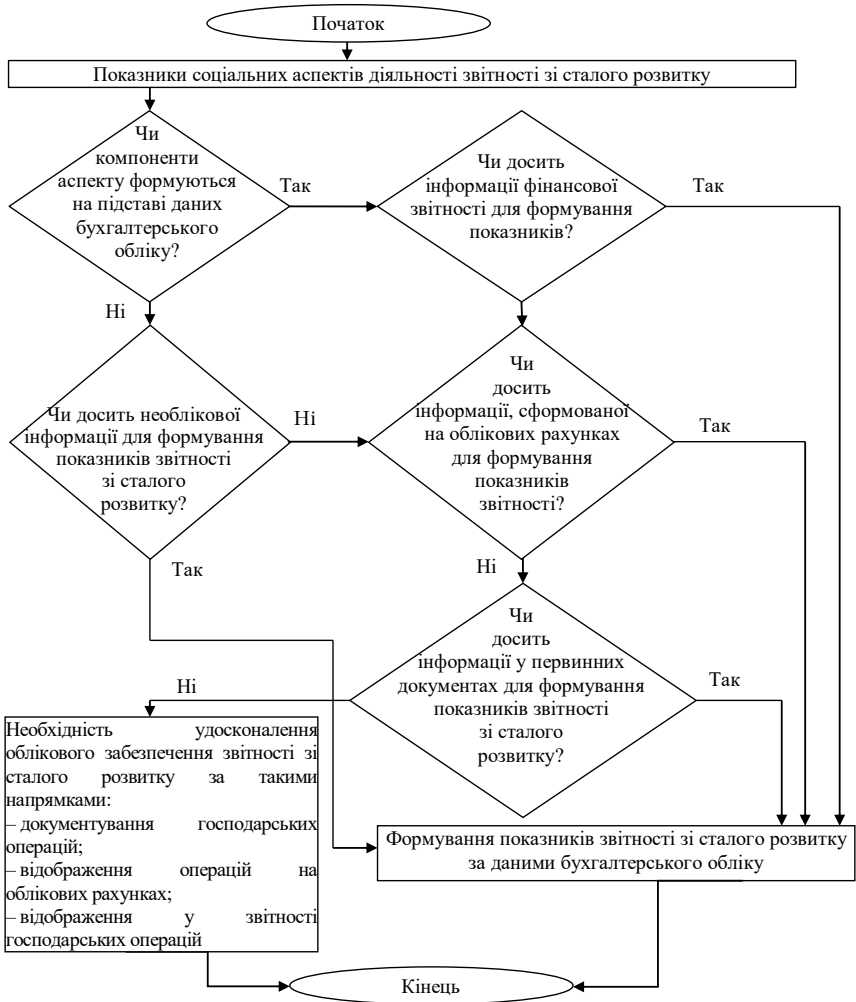
Дослідження питань соціальної складової звітності зі сталого розвитку характеризується актуальністю. Соціальні аспекти бізнесу розкривають такі питання: результати в сфері зайнятості, відносини співробітників на підприємстві, безпеку, підготовку кадрів, різноманітність і рівні можливості, боротьбу із дискримінацією, рівну винагорода за роботу, державні закупівлі та інвестиції, свободу приналежності до спілок і асоціацій, право на пред'явлення колективних переговорів, примусову працю, дитячу працю, місцеве співтовариство, корупцію, участь у громадському житті, дотримання норм і правил здоров'я і безпеки, маркування продукції, захист приватного життя клієнтів, маркетингові комунікації та інші питання, відповідно до конкретних видів діяльності.

Порівняно із фінансовою звітністю підприємства, звітність зі сталого розвитку в частині соціальних аспектів бізнесу задовольняє інтереси різних груп користувачів та забезпечує зростання впливу позитивного характеру підприємницької діяльності на суспільство та соціально-економічні відносини.

У наукових дослідження О.Герасименко [4] зазначає, що звітність у сфері стійкого розвитку потенційно здатна доповнити фінансові звіти відомостями, що зображають перспективи компанії та можуть поліпшити розуміння користувачами таких важливих факторів, як формування людського капіталу, корпоративне управління, управління екологічними ризиками, інноваційний потенціал компанії.

Соловей Т.Н. [14, с. 203] характеризує фінансовий облік соціальної активності як процес формування систематизованих, корисних даних, що дозволяє розширити традиційні кордони бухгалтерського обліку з метою складання фінансової звітності, що характеризує діяльність економічного суб'єкта, спрямовану на вирішення соціальних і екологічних завдань.

На підставі проаналізованих підходів науковців до ролі соціальної звітності в розвитку діяльності підприємства та значення для удосконалення бухгалтерського обліку побудуємо алгоритм формування звітності зі сталого розвитку за обліковими даними (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм формування звітності зі сталого розвитку за даними бухгалтерського обліку

Запропонований алгоритм враховує всі показники соціальної складової звітності зі сталого розвитку та характеризує їх у контексті формування за обліковими або позаобліковими даними. Використання такого механізму формування звітів зі сталого розвитку забезпечить оперативність інформації, що дозволить сформувати достовірну нефінансову звітність.

На підставі розробленого алгоритму проаналізовано компоненти соціальної складової сталого розвитку та ідентифіковано проблемні питання облікового забезпечення звітності зі сталого розвитку, що вимагають вирішення з метою формування достовірних показників нефінансових звітів. Зокрема, вдосконалення бухгалтерського обліку доцільно здійснювати за такими напрямками:

1) побудова аналітичного облікового забезпечення в розрізі удосконалення класифікації витрат соціальної діяльності;

2) розробка форм первинних документів та внутрішньої звітності як основи інформаційного забезпечення процесу формування показників соціальних аспектів звітності зі сталого розвитку.

Дані напрямки виокремлені на підставі проаналізованої звітності зі сталого розвитку суб'єктів господарювання. Адже зазначені систематизовані показники, що розкриваються в звітах компаній не зображають досить повно інформацію про соціальні аспекти бізнесу. Однією з причин є конфіденційність окремих аспектів інформації, проте варто зауважити, що важливим чинником формування якісних звітів є достовірність, повнота та зрозумілість інформаційного забезпечення, яким у даному випадку є система бухгалтерського обліку.

Як зазначає науковець В.Н. Краєвський [8], який досліджує питання соціальної відповідальності бізнесу, нефінансова звітність має відображати діяльність підприємства в контексті національних особливостей стійкого розвитку країни. Також науковець звертає увагу на роль бухгалтерського обліку як інструменту пізнання, організації та відображення господарської діяльності в цілому і реалізації захисних функцій відносно людини як члена суспільства. Отже, на першому етапі дослідження класифікуємо витрати соціальної діяльності з поділом їх за об'єктами бухгалтерського обліку (табл. 1).

Соціальна категорія звітності зі сталого розвитку розкриває широкий спектр питань, пов'язаних з відносинами підприємства і суспільства, що визначаються через регулювання прав людини, трудові відносини, соціальну допомогу та відповідальність суб'єкта

господарювання перед різними категоріями суб'єктів (зокрема, державою, працівниками та клієнтами (постачальниками та покупцями)).

Таблиця 1

Класифікація витрат соціальної діяльності з поділом їх за об'єктами бухгалтерського обліку в розрізі показників звітності зі сталого розвитку

Показники звітності	Фактор впливу на формування витрат підприємства	Витрати, з поділом їх за об'єктами бухгалтерського обліку
1	2	3
G4-LA1	плинність кадрів на підприємстві	<i>витрати, пов'язані із зайнятістю працівників:</i> – витрати на пошук працівників
G4-LA2	інвестиції підприємства в людський капітал	<i>витрати, пов'язані з виплатами працівникам:</i> – витрати на оплату праці працівникам, які працюють за повною зайнятістю; – витрати на оплату праці працівникам, які працюють за неповною зайнятістю; – витрати на оплату праці працівникам, які працюють за тимчасовою зайнятістю
G4-LA13	рівність винагороди для жінок і чоловіків, подолання дискримінації	<i>витрати, пов'язані з виплатами працівникам:</i> – витрати на оплату праці працівникам-чоловікам; – витрати на оплату праці працівникам-жінкам
G4-LA14	проведення процедури комплексної перевірки практики трудових відносин у постачальників	<i>витрати, пов'язані з проведення процедури комплексної перевірки практики трудових відносин у постачальників:</i> – витрати на оплату праці персоналу, що здійснює процедури оцінки; – матеріальні витрати; – інші види витрат

Продовження табл. 1

1	2	3
G4-HR1	реалізація інвестиційних договорів, програм, які містять положення про забезпечення прав людини	витрати, пов'язані із забезпеченням прав людини: – витрати на програми, реалізовані для оцінки існуючих договорів, які містять положення про забезпечення прав людини; – витрати, пов'язані з підготовкою та реалізацією інвестиційних договорів, які містять положення про забезпечення прав людини
G4-HR5, G4-HR6	використання дитячої праці та залучення молодих працівників до небезпечної примусової праці	витрати на заходи, спрямовані на ефективне викорінення дитячої та примусової праці: – матеріальні витрати; – витрати на оплату праці персоналу, що працює в сфері консультування та роз'яснень з питань зайнятості; – інші витрати
G4-HR7	проведення навчань працівників служби безпеки	витрати, пов'язані з навчанням співробітників підприємства: – витрати на навчання всередині підприємства
G4-SO4	інформування та навчання трудового персоналу в сфері протидії корупції	(власними силами); – витрати на навчання поза підприємством (із залученням сторонніх організацій)
G4-SO6	участь працівників підприємства у виборчих кампаніях	витрати, пов'язані зі здійсненням державної політики: – витрати на виборчу кампанію кандидатів до політичних структур – працівників підприємства; – витрати на виборчу кампанію кандидатів до політичних структур; – громадян, що не працюють на підприємстві

1	2	3
G4-SO8	отримані штрафи і нефінансові санкції, щодо фальсифікації звітності, дискримінації на робочому місці, корупції тощо	<i>витрати, пов'язані з відповідальністю підприємства:</i>
G4-PR4	порушення законодавства щодо надання інформації споживачам про позитивний та негативний вплив продукції на суспільство	– отримані штрафи з відшкодуванням збитків у грошовому вираженні; – отримані штрафи з відшкодуванням збитків у негрошовому вираженні; – отримані штрафи у вигляді позбавлення окремих прав
G4-PR9	отримані штрафи і нефінансові санкції щодо надання і використання продукції підприємства	
G4-SO10	негативний вплив на суспільство під час реалізації продукції	<i>витрати, пов'язані з відповідальністю підприємства:</i> – витрати на здійснення оцінки впливу постачальників на суспільство; – витрати, пов'язані із заходами щодо зменшення або попередження виникнення негативного впливу на суспільство під час реалізації продукції
G4-PR3	надання інформації споживачам у вигляді маркування про позитивний та негативний вплив продукції на суспільство	<i>витрати, пов'язані з відповідальністю підприємства:</i> – витрати на утилізацію продукції; – витрати на маркування продукції; – витрати на зменшення впливу продукції на суспільство
G4-PR8	отримання претензій щодо порушення прав споживачів	<i>витрати, пов'язані з відповідальністю підприємства:</i> – витрати на задоволення претензій у грошовому вигляді; – витрати на задоволення претензій у негрошовому вигляді

Ідентифіковані витрати підприємства, виокремлені під час дослідження, можна виокремити на такі групи:

- витрати, пов'язані із зайнятістю працівників;
- витрати, пов'язані з виплатами працівникам;
- витрати, пов'язані з навчанням співробітників підприємства;
- витрати, пов'язані з проведенням процедури комплексної перевірки практики трудових відносин у постачальників;
- витрати, пов'язані із забезпеченням прав людини;
- витрати на заходи, спрямовані на ефективне викорінення дитячої та примусової праці;
- витрати, пов'язані зі здійсненням державної політики;
- витрати, пов'язані з відповідальністю підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Під час дослідження соціальної складової звітності зі сталого розвитку удосконалено механізм відображення її показників через складання алгоритму формування звітності зі сталого розвитку за даними бухгалтерського обліку. На підставі цього окреслено напрямки удосконалення облікового забезпечення і запропоновано класифікацію витрат соціальної діяльності з поділом їх за об'єктами бухгалтерського обліку в розрізі показників звітності зі сталого розвитку. Це дало змогу ідентифікувати об'єкти бухгалтерського обліку соціальної діяльності підприємства.

Список використаної літератури:

1. *Mikulska T.* Raportowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa / *T.Mikulska, G.Michalczuk* // *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu zrzeceńskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia.* – nr 69. – 2014. – S. 209–219.
2. *Безверхий К.В.* Звітність про результати соціальної діяльності підприємства / *К.В. Безверхий* // *БІЗНЕС-ІНФОРМ.* – 2015. – № 8. – С. 165–174.
3. *Безверхий К.В.* Соціальна звітність суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку / *К.В. Безверхий* // *Фінанси, облік і аудит.* – 2015. – Вип. 1. – С. 170–185.
4. *Герасименко О.* Соціальний облік та нефінансова звітність як інструменти реалізації соціальної відповідальності / *О. Герасименко* // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. ЕКОНОМІКА.* – 2012. № 137. – С. 39–43.

5. *Грицишен Д.О.* Бухгалтерський облік в системі управління економіко-екологічною безпекою промислових підприємств : монографія / *Д.О. Грицишен*. – Житомир : ЖДТУ, 2015. – 540 с.
6. *Дерун І.А.* Корпоративна соціальна звітність як додаток до фінансової звітності / *І.А. Дерун* // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – Вип. № 10 (175). – С. 10–16.
7. *Жиглей І.В.* Бухгалтерський облік соціально відповідальної діяльності суб'єктів господарювання: необхідність та орієнтири розвитку : монографія / *І.В. Жиглей*. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 496 с.
8. *Краєвський В.Н.* Социальный учет: проблемы и перспективы развития / *В.Н. Краевский* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnyu-uchet-problemy-i-perspektivy-razvitiya>.
9. КСВ сніданок «Звітність з КСВ: нова директива ЄС. Інтегрована звітність та GRI G4 рік потому» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://csr-ukraine.org/article/кcv-сніданок-звітність-з-кcv-нова-дир/>.
10. *Левецька С.О.* Соціальна складова підприємницької діяльності як об'єкт обліку / *С.О. Левецька* // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : «Економіка» : зб-к наук. праць / ред. кол. : *І.Д. Пасічник, О.І. Дем'ячук*. – Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія». – 2014. – Вип. 26. – С. 114–118.
11. *Москалюк Г.О.* Нефінансова звітність у реалізації концепції сталого розвитку в Україні / *Г.О. Москалюк* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2990/3/Нефінансова%20звітність%20у%20реалізації%20концепції%20сталого%20розвитку%20в%20Україні.pdf>.
12. Руководство по отчетности в области устойчивого развития G4 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Russian-G4-Part-One.pdf>.
13. Руководство по отчетности в области устойчивого развития G4. Инструкция по применению / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Russian-G4-Part-Two.pdf>.
14. *Соловей Т.Н.* Социальный и финансовый учет в условиях изменения экономической среды / *Т.Н. Соловей* // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки. – 2013. – № 6–1 (185). – С. 202–205.

References:

1. Mikulska, T. and Michalczuk, G. (2014), «Raportowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa», *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, No. 69, pp. 209–219.
2. Bezverhyj, K.V. (2015), «Zvitnist' pro rezul'taty social'noi' dijal'nosti pidpryjemstva», *BIZNES-INFORM*, No. 8, pp. 165–174.
3. Bezverhyj, K.V. (2015), «Social'na zvitnist' sub'jektiv gospodarjuvannja v umovah stalogo rozvytku», *Finansy, oblik i audyt*, Vol. 1, pp. 170–185.
4. Gerasymenko, O. (2012), «Social'nyj oblik ta nefinansova zvitnist' jak instrumenty realizacii' social'noi' vidpovidal'nosti», *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, EKONOMIKA*, No. 137, pp. 39–43.
5. Grycyszen, D.O. (2015), *Buhgalters'kyj oblik v systemi upravlinnja ekonomiko-ekologichnoju bezpekoju promyslovyh pidpryjemstv*, monografija, ZhDTU, Zhytomyr, 540 p.
6. Derun, I.A. (2015), «Korporatyvna social'na zvitnist' jak dodatok do finansovoi' zvitnosti», *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, Ekonomika*, Vol. No. 10 (175), pp. 10–16.
7. Zhyglej, I.V. (2010), *Buhgalters'kyj oblik social'no vidpovidal'noi' dijal'nosti sub'jektiv gospodarjuvannja: neobhidnist' ta orijentiry rozvytku*, monografija, ZhDTU, Zhytomyr, 496 p.
8. Kraevskij, V.N., *Social'nyj uchet: problemy i perspektivy razvitija*, available at: <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnyy-uchet-problemy-i-perspektivy-razvitija>.
9. «Zvitnist' z KSV: nova dyrektyva JeS. Integrovana zvitnist' ta GRI G4 rik potomu», *KSV snidanok*, available at: <http://csr-ukraine.org/article/ksv-snidanok-zvitnist'-z-ksv-nova-dyr/>
10. Levyc'ka, S.O. (2014), «Social'na skladova pidpryjemnye'koi' dijal'nosti jak ob'jekt obliku», *Naukovi zapysky Nacional'nogo universytetu «Ostroz'ka akademija», Ekonomika*, zb-k nauk. prac', in Pasichnyk, I.D. and Dem'janчук, O.I. (ed.), *Vyd-vo Nacional'nogo universytetu «Ostroz'ka akademija», Ostrog*, Vol. 26, pp. 114–118.
11. Moskaljuk, G.O., *Nefinansova zvitnist' u realizacii' koncepcii' stalogo rozvytku v Ukraini*, available at: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2990/3/Nefinansova%20zvitnist'%20u%20realizacii'%20koncepcii'%20stalogo%20rozvytku%20v%20Ukrai'ni.pdf>.
12. *Rukovodstvo po otchetnosti v oblasti ustojchivogo razvitija G4*, available at: <https://www.globalreporting.org/resource/library/Russian-G4-Part-One.pdf>.

13. *Rukovodstvo po otchetnosti v oblasti ustojchivogo razvitija G4. Instrukcija po primeneniju*, available at: <https://www.globalreporting.org/resource/library/Russian-G4-Part-Two.pdf>.
14. Solovej, T.N. (2013), «Social'nyj i finansovyj uchet v uslovijah izmenenija jekonomicheskoj sredy», *Nauchno-tehnicheskie vedomosti SPbGPU, Jekonomicheskie nauki*, No. 6–1 (185), pp. 202–205.

БАРАНОВСЬКА Тетяна Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- обліково-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень;
- теорія і практика аналізу господарської діяльності;
- фінансовий аналіз.

ДИКИЙ Анатолій Петрович – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- інформаційна безпека підприємства,
- інформаційні технології в управлінні.

БАРИШНІКОВА Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, асистент кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- фінансовий та стратегічний менеджмент;
- управління сталим розвитком.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2017.